

2. Репина З. А. Нейропсихологическое изучение детей с тяжелыми нарушениями речи : учеб. для студентов дефектол. пед. вузов / З. А. Репина ; Урал. гос. пед. ун-т. — Екатеринбург: Изд. Калинина Г. П., 2008. — 140 с. — ISBN 978-5-901487-49-5.
3. Каше Г.А. Подготовка к школе детей с недостатками речи: Пособие для логопеда. — М.: Просвещение.

ӘОЖ 376

<https://doi.org/10.53355/d7019-1773-0696-o>

ЗЕРДЕ БҰЗЫЛЫСТАРЫ БАР БАЛАЛАРДЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ СҮЙЕМЕЛДЕУ

Азанбекова Г.Т., оқытушы дәріскер

Идришова А., 4 курс студенті

І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.

E-mail: azanbekova.gulnaz@mail.ru

Мақалада ерекше білімді қажет ететін балаларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуді дамыту, оқыту, тәрбиелеудегі бұзушылықтарды сәтті түзетуге, олардың қоғамға әлеуметтік және еңбекке бейімделуіне оңтайлы жағдай жасау мәселелері қарастырылған.

Тірек сөздер: *психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу, әлеуметтік және еңбекке бейімдеу, оқыту және тәрбиелеу, бейімделген дене шынықтыру.*

В статье рассматриваются вопросы развития психолого-педагогического сопровождения детей с особыми образовательными потребностями, создания оптимальных условий для успешной коррекции в обучении и воспитании, их социальной и трудовой адаптации в обществе.

Ключевые слова: *психолого-педагогическое сопровождение, социальная и трудовая адаптация, обучение и воспитание, адаптивная физическая культура.*

The article deals with the development of psychological and pedagogical support for children with special educational needs, the creation of optimal conditions for the successful correction of violations in education, upbringing, their social and labor adaptation in society.

Key words: *psychological and pedagogical support, social and labor adaptation, training and upbringing, adaptive physical culture.*

Бүгінгі таңда өмірдің әртүрлі салаларындағы өзгерістерге байланысты жас ұрпақты өмірге дайындаумен байланысты мәселелер өзекті болып отыр. Ерекше білімді қажет ететін балалар ерекше көзқарасты қажет етеді. Қазіргі қоғамдағы демократияландыру және ізгілендіру процестері әр адам үшін, әсіресе зерде бұзылысы бар адамдар үшін білім алуға, олардың жеке ерекшеліктерін дамытуға, жеке басын біріктіруге тең құқықтар мен мүмкіндіктер жасау қажеттілігін қарастырады. Бүгінгі таңда бүкіл әлемде зияткерлік жетіспеушілігі бар адамдар саны 300 миллионнан асады.

Бұл проблема Қазақстан үшін де өзекті. Қазақстанда қалыптан тыс дамып келе жатқан адамдар санының артуы байқалды. Зерде бұзылысы бар балаларға арналған жаттығулар оның қалыпты дамып келе жатқан құрдастарына қарағанда анағұрлым маңызды. Бұл зерде бұзылысы бар балалардың қоршаған ортадан алынған ақпаратты өз бетінше түсіну, есте сақтау және пайдалану мүмкіндіктерінің аз болуымен сипатталатындығына байланысты. Алайда, мұндай баланың дамуына, қоршаған ортаға бейімделу қабілетіне ықпал ету үшін бәрі бірдей емес, арнайы ұйымдастырылған оқыту маңызды фактор болып табылады.

Зерде бұзылыстары бар балаларды арнайы мектептерде тәрбиелеу мен оқытудың мақсаты оларға алдағы дербес өмірге, қоғамда қолданылатын әлеуметтік нормаларға бейімделуге мүмкіндік беретін деңгейде практикалық білім, білік, дағды, тәрбие алу болып табылады.

Мүмкіндігі шектеулі балаларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуді дамыту, оқыту, тәрбиелеудегі бұзушылықтарды сәтті түзетуге, олардың қоғамға әлеуметтік және еңбекке бейімделуіне оңтайлы жағдай жасау. Бұл арнайы білімінің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады.

Л. С. Выготский ақыл-ой дамуының бұзылуымен негізгі және жетекші қолайсыз факторлар баланың нашар қызығушылығы (бағдарлануы) және баяу оқу қабілеті екенін жазды. Бұл ақыл-ой кемістігінің ішкі биологиялық белгілері.

Зерде бұзылыстарына тән ерекшеліктер - жоғары психикалық функциялардың, мінез-құлық пен іс-әрекеттің көрінісі мен реттелуінің бұзылуы. Бұл танымдық процестердің бұзылуында көрінеді (қабылдау, ойлау, есте сақтау, қиял, сөйлеу, зейін). Эмоционалды-еріктік сала, қимыл-қозғалыс және жалпы тұлғаның дамуы зардап шегеді.

Зерде бұзылысы бар балаларды оқыту және тәрбиелеу барлық психикалық процестерге әсер ету, осылайша мектептегі білім беру, тәрбие, түзету және әлеуметтік—күқықтық мәселелерді шешуді қамтиды.

Зерде бұзылысы бар балалар үшін негізгі міндет - әр баланың дене, ақыл-ой және адамгершілік дамуының максималды деңгейін қамтамасыз ету, әр баланың жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, даму мен оқудағы екіншілік ауытқуларды түзетуге, толықтыруға және алдын алуға бағытталған оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастыру.

Осындай мүмкіндіктердің бірі - зерде бұзылысы бар балаларға арналған мектептің оқу-тәрбие жұмысының барлық жүйесінің ажырамас бөлігі болып табылатын дене шынықтырумен айналысу. Ол білім беру, тәрбие, түзету - компенсаторлық және емдеу - сауықтыру міндеттерін шешеді.

Мидың дамуын және оның функцияларын зерттейтін физиологтар кез-келген қимыл жаттығуларымен қолдарды ғана емес, мидың жаттығатынын объективті түрде дәлелдеді. Педагогика саласындағы барлық ірі мамандар қимыл режиміне үлкен мән берді. Ғалымдар мұғалімдерге қозғалыстағы балалардың ақыл-ой дамуының маңызды құралы ретінде қолдануға кеңес береді.

Түзету-педагогикалық жұмыс баланың дамуындағы қауіпсіз мүмкіндіктерді ескере отырып және оқушылардың жақын даму аймақтарына сүйене отырып құрылады. Мысалы, бастауыш мектеп жасындағы басым іс – әрекет ретінде ойын іс-әрекетін дамыту ең жақын даму аймағы болып табылады .

Зерде бұзылысы бар баланың дамуында қимыл қозғалысындағы бұзылулар бастапқы болып табылады, өйткені олар орталық жүйке жүйесінің органикалық зақымдалуына байланысты. Бұл ереже зерде бұзылысы бар балалардың қимыл қозғалысындағы кемшіліктерді түзетудің педагогикалық құралдары мен әдістерін таңдауда өте маңызды. Ол үшін дұрыс қозғалыс мүмкіндіктерін белсенді дамыта отырып, оларды түзету үшін тиісті жаттығулар қолданылады.

Осы талаптарға жауап беретін ерекше білімді қажет ететін балаларға арналған бірнеше дене шынықтыру бағдарламалары бар.

1.Орташа ақыл-ой кемістігі бар білім алушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 1-4 сыныптары үшін «Бейімделген дене шынықтыру» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы

2.Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар білім алушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін «Бейімделген дене шынықтыру» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы

3. А. А. Дмитриев «Физическая культура в специальном образовании»

4. В.В.Воронкова. «Программы специальных (коррекционных) учреждений VIII вида 1-4 классы».

«Бейімделген дене шынықтыру» пәнінің міндеттері:

- 1) физикалық дамудың ауытқуларын түзету және қалпына келтіру;
- 2) оқыту процесінде қозғалыс мүмкіндіктерін дамыту;
- 3) қозғалыс біліктері мен дағдыларын қалыптастыру, дамыту және жетілдіру;
- 4) білім алушылардың негізгі физикалық қабілеттерін дамыту, дене шынықтыру сабақтарына қатысты тұрақты қатынасын қалыптастыру;
- 5) денсаулықты нығайту, қалыпты физикалық дамуға жағдай жасау;
- 6) білім алушылардың физикалық даму процесінде қолдау құқықтарын білуді қамти отырып, денсаулықты насихаттау;
- 7) физикалық және ақыл-ой еңбегіне қабілеттерін арттыру;
- 8) білім алушылардың аллергияларға, суық тию ауруларына және созылмалы инфекцияларға жалпы қарсы тұруларына көмектесу үшін иммундық жүйені жақсарту;
- 9) келбетті мүсін қалыптастыру және оны түзету;
- 10) дұрыс тыныстау техникасына үйрету;
- 11) негізгі қозғалыс біліктері мен дағдыларын меңгеру;
- 12) моральдық-еріктік қасиеттерін тәрбиелеу;
- 13) дене шынықтыру жаттығуларын өз бетімен орындау қызығушылықты тәрбиелеу және оны білім алушылардың күн тәртібіне енгіздіру.

Дене бітімі бұзылған тәрбиеленушілерде қозғалыс белсенділігін дамыту 2 міндетті шешуге бағытталуы тиіс:

Барлық мектеп мекемелеріне ортақ міндеттер;

Бұзушылықтардың сипатына байланысты дене дамудағы ауытқуларды түзетуге, толықтыруға және алдын алуға бағытталған ерекше міндеттер;

Оқушыны оқыту кезінде көрнекі және көрнекі ақпарат, күрделі тәсіл маңызды, онда нақты міндеттер тек сабақтарда ғана емес, сонымен қатар таңертеңгілік жаттығулар, дене шынықтыру минуттары, ойындар және т.б. кезінде де шешіледі. Дараландырудың тағы бір бағыты - оқушыларға дене тәрбиесі процесінде сараланған көзқарас.

Медициналық тексеру деректері негізінде мектептегі тәрбиеленушілердің басым бөлігінің денсаулық жағдайы бойынша дайындық медициналық топ құру (денсаулық жағдайында болмашы ауытқу, бірақ бұл ретте де физикалық тұрғыдан жеткілікті дамымаған). Бүгінгі күні олардың физикалық даму серпіні үшін балалар денсаулығының көрсеткіштері бойынша мектеп қызметін бағалау критерийлері жоқ.

Бірақ, қазіргі уақытта дене шынықтыру арқылы ерекше баланы сауықтырудың және түзетудің көптеген педагогикалық технологиялары жасалды. Осындай технологиялардың бірі (А.А. Дмитриевтің ұсынысы бойынша) мектепте «оқушының денсаулығы мен физикалық даму төлқұжатын» қолданылады, ол мұғалімге оқушының денсаулығы мен физикалық дамуын бақылауға мүмкіндік береді. Паспортқа дәрігер жылына екі рет (қыркүйек, мамыр айы) қозғалыс қабілеттерінің физикалық даму көрсеткіштерін, сондай-ақ денсаулық жағдайын сипаттайтын бірқатар параметрлерді (көру өткірлігі, медициналық топ, созылмалы аурулар) енгізеді. Денсаулық паспорты баланың жеке ісіне салынады, бұл баланың қозғалыс саласының дамуын, оның денсаулығын сыныптан сыныпқа қарай динамикада бақылауға мүмкіндік береді.

Бұл «паспорттың» нәтижелері оқушыға өзін сырттан көруге және құрдастарымен салыстыруға мүмкіндік береді, оның нәтижелерін арттыруға, өз бетінше жұмыс істеуге ынталандырады, дене шынықтырумен жүйелі айналысуға, салауатты өмір салтын ұстануға әдеттер мен бейімділіктерді қалыптастырады, ата-аналарға баланың физикалық дамуын басқа балалармен салыстыра көруге мүмкіндік береді.

Сондай-ақ оқыту әртүрлі деңгейде болуы мүмкін. Қосымша білім беру (үйірмелер, шығармашылық клубтар, дене шынықтыру спорттық бағдарламалары, медициналық-оңалту орталықтары, бейімделген дене шынықтырудың жекелеген бағыттары) кеңінен қолдануға болады.

Осылайша, бүгінгі таңда психологиялық-педагогикалық қолдау балалармен түзету және дамыту жұмыстарының әртүрлі әдістерінің жиынтығы ғана емес, сонымен қатар даму, оқыту, білім беру мәселелерін шешуде баланы қолдау мен көмек көрсетудің күрделі технологиясы, ерекше мәдениеті ретінде әрекет етеді.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар білім алушыларға арналған бастауыш білім беру деңгейінің 0-4 сыныптары үшін «Бейімделген дене шынықтыру» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы

2. Дмитриев, А.А. Физическая культура в специальном образовании : учебное пособие /— Москва: Академия, 2002. — 176 с. — (Высшее образование) . — ISBN 5-7695-0813-2

3. Программы специальных (коррекционных) образовательных учреждений VIII вида: Подготовительный, 1—4 классы / Под ред. В.В.Воронковой; 4-е издание. - М.: Просвещение, 2006. - 192 с.

ӘОЖ 376

<https://doi.org/10.53355/j6159-8983-5256-f>

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРМЕН ҚОЛДАНАТЫН ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ӘДІСТЕР

Азанбекова Г.Т., оқытушы дәріскер, Армияқызы Б., 4 курс студенті
І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.

E-mail: azanbekova.gulnaz@mail.ru

Мақалада балабақшадағы түзету және білім беру процесінің тиімділігін арттыруда қолданатын инновациялық әдістер, балалардың сөйлеуін түзету процесін оңтайландыру, бүкіл ағзаның сауығыуына ықпал ететін мәселелері қарастырылған. Сөйлеу ақауларын жоюға немесе түзетуге бағытталған әртүрлі жаттығулар мен әдістердің жиынтығы ашылған.

Тірек сөздер: логопедиялық технология, артикуляциялық жаттығулар, ұсақ моторика, фонематикалық қабылдау, тыныс алу жаттығулары.

В статье рассмотрены инновационные методы, используемые в повышении эффективности коррекционно-образовательного процесса в детском саду, оптимизация процесса коррекции речи детей, способствующие оздоровлению всего организма. Раскрыты комплекс различных упражнений и методик, направленных на устранение или исправление речевых дефектов.

Ключевые слова: логопедическая технология, артикуляционные упражнения, мелкая моторика, фонематическое восприятие, дыхательные упражнения.

The article discusses innovative methods used in improving the effectiveness of the correctional and educational process in kindergarten, optimizing the process of correcting children's speech, contributing to the improvement of the whole organism. A set of various exercises and techniques aimed at eliminating or correcting speech defects is open.

Key words: speech therapy technology, articulation exercises, fine motor skills, phonemic perception, breathing exercises.

Логопедиялық технологиялар - бұл белгілі бір ретпен жүзеге асырылатын және әртүрлі сөйлеу ақауларын жоюға немесе түзетуге бағытталған әртүрлі жаттығулар мен әдістердің жиынтығы.